ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ

«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТ ФИЛИАЛЫ

МАДАҚТАМА

Мемлекетіміздің рухани әлеуетін нығайту мен білім беру сапасын арттыру саясатын жүзеге асыруда кәсіби жаңашылдығы, үздіксіз ізденімпаздығы және жоғары нәтижелері үшін

Түркістан облысы, Келес ауданы №2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

Алдашукирова Зейнеп Дархановна

марапатталады

№ 1891

Шымкент, 2023

директор

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ

«ӨРЛЕУ» БАҰО АҚ ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТ ФИЛИАЛЫ

МАДАҚТАМА

Мемлекетіміздің рухани әлеуетін нығайту мен білім беру сапасын арттыру саясатын жүзеге асыруда кәсіби жаңашылдығы, үздіксіз ізденімпаздығы және жоғары нәтижелері үшін

Түркістан облысы, Келес ауданы №2 Ө.Жәнібеков атындағы м/г

бастауыш сынып мұғалімі

Алдашукирова Зейнеп Дархановна

марапатталады

№ 5181

Шымкент, 2023

Н.Т. Искакова, директор

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ ЖӘНЕ ШЫМКЕНТ ҚАЛАСЫ БОЙЫНША КӘСІБИ ДАМУ ИНСТИТУТЫ

Алғыс Хат

Республикалық "ДАРА БАЛА" журналының ұйымдастыруымен

"Кел,балалар,оқылық" *еркін тақырып* *"Абай оқулары және Бейнелеу өнері"* *аталымдары бойынша* Түркістан облысы, Келес ауданы, №2 Ө. Жәнібеков атындағы мектеп-гимназияның 2"Г" сынып окушыларын *қатыстырған*

Жетекші: ***Алдашукирова Зейнеп Дархановна***

марапатталады.

"Дара бала" журналының редакторы: Елемесова Г.Н

"Ұстаз үні" редакциясының жетекшісі: Гүлден Х

№000025

Ақпарат және Қазақстан Республикасының коммуникация министрлігінде тіркеліп, №16381-Ж куәлігі берілген

2023ж

Алғыс Хат

Республикалық "ДАРА БАЛА" журналының ұйымдастыруымен

"Дара бала, Дана бала" еркін тақырып "Абай оқулары" аталымы

бойынша №2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназияның

оқушыларын қатыстырған жетекші

Алдашукирова Зейнеп Дархановна

марапатталады.

"Дара бала" журналының редакторы: Елемесова Г.Н

"Ұстаз үні" редакциясының жетекшісі: Гүлден Х

2023ж

№02593

Ақпарат және Қазақстан Республикасының коммуникация министрлігінде тіркеліп, №16381-Ж куәлігі берілген

"БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ"
Педагогтар мен оқушыларға арналған ғылыми-әдістемелік республикалық журнал
Тіркеу куәлігі №15454-Ж (01.07.2015)

ГРАМОТА

Республикалық «Білім шыңы-Ғылым сыры» журналының 2023 жылғы №03 санында «БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДАҒЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР» тақырыбындағы мақала үлгісі жарияланып, басылымның сапалық деңгейінің жоғары болуына үлес қосқаны үшін Түркістан облысы, Келес ауданы №2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

АЛДАШУКИРОВА ЗЕЙНЕП ДАРХАНОВНА

МАРАПАТТАЛАДЫ

Бас редактор Б.А.ЕСЕН

Тіркеу №189

Қазақстан Республикасы, 2023

“БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ”
Педагогтар мен оқушыларға арналған ғылыми-әдістемелік республикалық журнал
Тіркеу куәлігі №15454-Ж (01.07.2015)

СЕРТИФИКАТ

Бұл Сертификат «Білім шыңы-Ғылым сыры» республикалық журналының 2023 жыл №03 санында

АЛДАШУКИРОВА ЗЕЙНЕП ДАРХАНОВНА

Түркістан облысы, Келес ауданы №2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі

«БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДАҒЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР»

тақырыбындағы мақаласы жарияланғанын растайды.
Таралу аймағы Қазақстан Республикасы

Бас редактор Б.А.ЕСЕН

Тіркеу №189

Қазақстан Республикасы, 2023

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСТЫҚ
БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУ ОРТАЛЫҒЫ

Мадақтама

БІЛІМ МЕН ҒЫЛЫМ САЛАСЫНА
СІҢІРГЕН ЖЕМІСТІ ЕҢБЕГІ ЖӘНЕ
ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ
ҚОЛДАУ МЕН ДАМЫТУ ЖОЛЫНДАҒЫ
ЖЕТІСТІКТЕРІ ҮШІН

Түркістан облысы
аудан/қала
Келес ауданы Абай ауылы
№2. Ө.Жәнібеков мектеп-гимназия
мектебі
Алдашукурова Зейнеп мұғалімі
Жора Ақбөпе
тегі, аты, әкесінің аты

МАРАПАТТАЛАДЫ

Директор: Б. Төлімбет

Түркістан, 2023 жыл

Тіркеу № 016

Қазақстан Республикасы оқу ағарту министрлігі
"Алтын білім кілті" әдістемелік ғылыми-зерттеу орталығы

АЛҒЫС ХАТ

Алдашукирова Зейнеп Дарханқызы

Ұлы ақиық ақын Мұқағали Мақатаевтың шығармашылығын насихаттау, көркем әдебиетті оқу белсенділігін жандандыру, мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейту және тіл мәдениетін көтеру мақсатында Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2011 жылғы 7 желтоқсандағы №514 бұйрығына сүйене отырып, «Алтын білім кілті» әдістемелік ғылыми-зерттеу орталығының қолдауымен Республика көлемінде "Zeyindi_bala" балалар журналының ұйымдастыруымен өткен "Мұқағали-мәңгілік жыр" атты Мұқағали оқулары байқауында белсенділік көрсетіп байқаудың кең көлемде насихатталып өтуіне атсалысқаны үшін марапатталады.

Біз сізге шығармашылық табыс, бақыт, береке тілейміз!
Шығар шыңдарыңыз әрқашанда биік болсын!

Басредактор: Алтынай А. А.

Алматы қаласы 2023 жыл ақпан айы. Тіркеу №

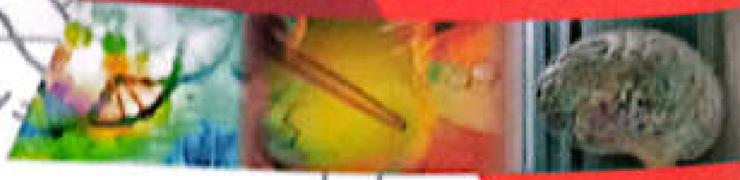

XXI ҒАСЫРДЫҢ ЖАС ҒАЛЫМЫ

ОҚУШЫЛАРДЫҢ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

ҚАЗАҚСТАНДА ӨСЕТІН, РАУШАНГҮЛДІ ТҰҚЫМДАСЫНА ЖАТАТЫН ИТМҰРЫН ӨСІМДІГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗЫ

ЖОРА Ақбопе,
№2 Өзбекәлі Жәнібеков атындағы мектеп-гимназияның оқушысы.
Жетекшісі: АЛДАШУКИРОВА Зейнеп Дархановна,
Түркістан облысы, Келес ауданы

Итмұрын (Rosa) – раушангүлдер тұқымдасына жататын көпжылдық бұталы өсімдік. Қазақстанда кездесетін 25 түрдің ішіндегі ең әдемісі . Биіктігі 2 метр. Бұталары тікенекті. Итмұрын жер шарының қоңыржай және субтропикалық аймақтарының барлық жерлерінде өседі. 500-ге жуық түрі бар. Табиғатта таулы-тасты жерлерде, беткейлерде, орманда, су жағалауында өседі. Ылғалды жақсы көреді, топырақтың да, ауаның да ылғалдығына сезімтал өсімдік.

Табиғи түрі Қазақстанның барлық тау бөктерлерінде өседі. Итмұрынның екпе түрлерінің барлығын дерлік раушан (роза) деп атайды. Халық арасында итмұрынның «жабайы раушан» деген атауы кеңінен қолданылады. Итмұрын-ның гүлі ақ, қызғылт, сары түсті, диаметрі 4-6 см, хош иісті, жай күлтелі және гүлпарлы да түрлері бар. Мамыр, маусым айларында гүлдейді. Жемісі тамыз, қыркүйек айларында піседі. Жемісі сопақша келген жылтыр, түсі қызыл немесе қызғылт-сары болады. Сұр-қошқыл түсті қабығы бар, сабақтары мен бұтақтары ұсақ тікенекті. Өткір тікенектері барлық туыс түрлеріне тән, олар жануарлардың жеп қоюынан сақтайды.

Итмұрынның жемісінің құрамында илік заттар, С, К, Р, Е, В тобындағы дәрумендер, каротин, қант, лимон, алма қышқылдары, аздаған мөлшерде белок, май, гликозидтер бар. Итмұрын жемісі, тұнбасы адамға пайдалы.

Тозаңданбаған гүлдер ұрықтанбайды,ұрықтану үшін алдымен тозаңдану керек. Аталық тозаңның аналық тозаңның аузына түсуін тозаңдану дейді. Итмұрын айқас тозаңданады. Жәндіктер, құстар, сүтқоректілер арқылы, яғни биотикалық тозаңданады. Жәндіктер арқылы айқас тозаңдану дегеніміз:

а) жәндіктер гүлден қорек іздейді; ә)баспана іздейді; б)гүлге жұмыртқаларын салады;в)гүлден құрылыс материалдарын жинайды. Тозаңның құрамында, нәруыздар, майлар, көмірсулар, ферменттер, дәрумендер болғандықтан жәндіктер үшін тозаң құнды қорек көзі болып табылады. Ал гүлдер болса тағы да жәндіктерді өзіне түрлі жолдармен қызықтыра алады. Мысалы:1)реңімен; 2)иісімен тартады.

Итмұрынның маңызы мен пайдасы

Итмұрынның тамыры негізгі тамыр, 5 метр тереңдікке дейін бойлайды, тез өседі, 8-11 жылға дейін сақталады. Халық медицинасында итмұрынның тамырынан қайнатпа дайындаған, ол бүйректегі тастарды түсіруге, іш ауруларына, жүрек ауруларына, ревматизмге, редикулитке, қан құрамын жақсартуға, өтті айдауға, тәбетті ашатын дәрі т.б пайдаланған.

Итмұрынның бұтақтарының биіктігі 2 метрге дейін сұр-қошқыл түсті, қабығы бар, сабағы мен бұтақтары ұсақ тікенекті. Өткір тікенектер барлық туыс түрлеріне тән, олар жануарлардың жеп қоюынан сақтайды. Бұтақтары өте көп тікенекті болғандықтан, аулаға, баққа қоршау ретінде өсіруге болады.

Жапырағы күрделі, тақ қауырсынды, әдетте 2-3-тен жұптасқан көлемді эллипс тәрізді, жиегі ара тісті, ал астыңғы жағын қою да жұмсақ түкбасқан. Итмұрынның жапырақтары С дәруменіне өте бай.Сондықтан гүлін кептіріп ,жинап алып пайдалануға болады. С дәруменінің «Суықтан қорғаушы» деп атақты орыс химигі Лайнус Полинг айтқан екен.

Гүлі қос жынысты, тостағаншасы жіңішке жасыл түсті, күлтесі ашық күлгін немесе қызғылт түсті. Гүлдерінің түсі өскен ортасына байланысты алуан түрлі ,иісі хош иісті жәндіктерді өзіне тартады. Кейде жәндіктер итмұрынның гүлін түнеп шығатын орын ретінде пайдаланады,өйткені кешке қарай гүлдерінің күлтелері жабылады. Итмұрын шілдеде гүлдейді,тамызда жеміс береді.

Итмұрынның гүлінен жасалған тұнбаны тіске,тістің түбіндегі қызыл еттеріне балмен араластырып жағатын болса, ал көзді сол тұнбамен жуса, былшықтанғаны,басқа да жеңіл-желпі ауруларға ,ал ауызды сол тұнбамен жуатын болса жаман,жағымсыз иістер кетеді,іш қатқанға да өте пайдалы.

Гүлдері жәндіктерді өзіне түрлі жолдармен қызықтыра алады. Мысалы реңімен,иісімен. Ал итмұрында эфир майының иісі қатты шығып тұрады. Ашық түсті ,гүлінің хош иісі жәндіктерді өзіне тартады, ара, үлкен тозаң жейтін қоңыздар, бір гүлден екінші гүлге ұшып-қонып жүріп айқас тозаңдандырады.

Итмұрынның гүлдеуі мамыр – маусым айлар

болып есептеледі. Фенологиялық қадағалауларына байланысты итмұрынның гүлдеуі орманды алқаптарда жаздың алғашқы айларынан басталады. Итмұрынның гүлдеуі 20 күн - ұзақтығы, ал жеке гүлдер екі күннің ішінде гүлдейді.Мамыр айындағы итмұрын 5 күнге дейін. Ғаламдық жылынумен байланысты итмұрынның гүлденуі біршама ертерек жүреді. Бұл өсімдіктің жалпы адамға пайдасы көп. Итмұрынның шайы тұмау, асқазан, бүйрек аурулары кезінде пайдалы. Ол несеп айдағыш құрал болып саналады, қан аздығы, ұйқысыздық, ревматизм кезінде мықты дауа.

Итмұрынның гүлін шәйға қосып бұқтырып ішуге болады. Шәйда антиоксидтер,С,Кдәрумендерге өте бай. Бұл шәйді диарея /іш ауруы/ кезінде ішеді. Итмұрынның гүлінде эфир майы көп болады. Тамыз айынан бастап жеміс береді,жемісінің пішіні құмыра тәрізді болып, қабырғаларының ішкі жағында бекінген көптеген сарғыш жаңғақтар, қою да қаттылау түктермен бөлінген, жемісі сопақша келген жылтыр,түсі қызыл немесе қызғылт-сары болады.Итмұрынның жемісі дәрумен, сироп,таблетка, тұнба түрінде аурудың алдын алу үшін,жетіспейтін дәрумендерді толтыру мақсатында пайдаланылады. Жемісін күзде кептіріп,қыста тұмауға қарсы қайнатып ішеді,одан дайындаған дәрі-дәрмектер медицинада негізінен асқазан және бауыр ауруларын емдеуге қолданады. Итмұрынның жемісінің құрамында С,К,Р,Е,В дәрумендері аскорбин қышқылдары бар. Итмұрынның жемісінің тұнбасы адамға ғана емес, малға да пайдалы. Итмұрынның жемісінен Галаскорбин алады. Олтүз бен аскорбин қышқылы қоспасына бай. Күйіп қалғанда,суық тигенде пайдаланады.Итмұрынның жемісінен жасалған сироп – аурудың алдын алуға арналған емдік сусын.

Итмұрынның зиянды кездері де болады

Итмұрыннан қайнатылған сусынды,шәйді тістің арасынан өткізіп ішуге болмайды. Өйткені тістің эмалын кетіретін қышқылдар бар.

Итмұрынның тамыры негізгі тамыр, 5 метр тереңдікке дейін бойлайды,тез өседі, 8-13 жылға дейін сақталады. Халық медицинасында итмұрынның тамырынан қайнатпа дайындаған , ол бүйректегі тастарды түсіруге ,іш ауруларына, жүрек ауруларына ,ревматизмге,редикулитке , қан құрамын жақсартуға ,өтті айдауға,тәбетті ашатын дәрі т.б пайдаланған.

Итмұрынның бұтақтарының биіктігі 2 метрге дейін сұр-қошқыл түсті, қабығы бар, сабағыменбұтақтары ұсақ тікенекті. Өткір тікенектер барлық туыс түрлеріне тән, олар жануарлардың жеп қоюынан сақтайды. Бұтақтары өте көп тікенекті болғандақтан ,аулаға ,баққа қоршау ретінде өсіруге болады.

Жапырағы күрделі, тақ қауырсынды, әдетте 2-3-тен жұптасқан көлемді эллипс тәрізді, жиегі ара тісті, ал астыңғы жағын қою да жұмсақ түкбасқан. Итмұрынның жапырақтары С дәруменіне өте бай.Сондықтан гүлін кептіріп ,жинап алып пайдалануға болады. С дәруменінің «Суықтан қорғаушы» деп атақты орыс химимгі Лайнус Полинг айтқан екен.

Гүлі қос жынысты, тостағаншасы жіңішке жасыл түсті, күлтесі ашық күлгін немесе қызғылт түсті.. Гүлдерінің түсі өскен ортасына байланысты алуан түрлі ,иісі хош иісті жәндіктерді өзіне тартады. Кейде жәндіктер итмұрынның гүлін түнеп шығатын орын ретінде пайдаланады,өйткені кешке қарай гүлдерінің күлтелері жабылады. Итмұрын шілдеде гүлдейді,тамызда жеміс береді.

Итмұрынның гүлінен жасалған тұнбаны тіске,тістің түбіндегі қызыл еттеріне балмен араластырып жағатын болса, ал көзді сол тұнбамен жуса, былшықтанғаны,басқа да жеңіл-желпі ауруларға ,ал ауызды сол тұнбамен жуатын болса, жаман,жағымсыз иістер кетеді,іш қатқанға да өте пайдалы.

Гүлдері жәндіктерді өзіне түрлі жолдармен қызықтыра алады. Мысалы реңімен,иісімен. Ал итмұрында эфир майының иісі қатты шығып тұрады. Ашық түсті ,гүлінің хош иісі жәндіктерді өзіне тартады, ара, үлкен тозаң жейтін қоңыздар, бір гүлден екінші гүлге ұшып-қонып жүріп айқас тозаңдандырады.

Итмұрынның гүлдеуі мамыр – маусым айлары болып есептеледі. Фенологиялық қадағалауларына байланысты итмұрынның гүлдеуі орманды алқаптарда жаздың алғашқы айларынан басталады. Итмұрынның гүлдеуі 20 күн - ұзақтығы, ал жеке гүлдер екі күннің ішінде гүлдейді.Мамыр айындағы итмұрын 5 күнге дейін. Ғаламдық жылынумен байланысты итмұрынның гүлденуі біршама ертерек жүреді. Бұл өсімдіктің жалпы адамға пайдасы көп. Итмұрынның шайы тұмау, асқазан, бүйрек аурулары кезінде пайдалы. Ол несеп айдағыш құрал болып саналады, қан аздығы, ұйқысыздық, ревматизм кезінде мықты дауа.

Итмұрын аскорбин қышқылына, С дәруменіне өте бай өсімдік

Итмұрын гүлінің күлтесінен:көптеген эфир майларын алады.

Итмұрынның күлтелерінен алынған эфир майын-парфюмерия өндірісінде кеңінен пайдаланған.

С дәруменіне бай итмұрынның медицина үшін құнды шикізат екені белгілі. Итмұрынның майлы экстракты – жүйке жүйесі, тері мен кілегейлі қабық жарақаттарына бірден-бір ем. Сонымен бірге бұл дәрілік өсімдіктен өт, ішек жолдарын тазартатын, ағзаны нығайтатын, өкпе, бүйрек, бауыр жұмысын жақсартатын препараттар жасалады.

Итмұрынның құрамында Менделеев кестесінің жартысы бар деуге болады. Итмұрынның тамыры, жапырағы, жемісі адам ағзасына өте шипалы.

Құрамындағы аскорбин қышқылы қарақатқа қарағанда 10 есе, лимонға қарағанда 50 есе артық мөлшерде болады. Медициналық тұрғыдан итмұрынның құндылығын оның құрамында көп мөлшерде болатын С дәрумені арттырады. Сонымен қатар итмұрынның құрамында В, К, Р дәрумендері, тұқымында Е дәрумені, каротин, қант, сондай-ақ, илік, пектинді, бояулық заттар, органикалық қышқылдар, минералды заттар, макро-

БІЛІМ ШЫҢЫ – ҒЫЛЫМ СЫРЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ТАНЫМДЫҚ, МӘДЕНИ-РУХАНИ ЖУРНАЛ

№03 (89)
наурыз, 2023

WWW.BILIMSHINI.KZ

*КАЙМОЛДАЕВА Бақыткул Бейсеханқызы,
Түркістан облысы білім беруді
дамыту орталығының әдіскері.
Түркістан қаласы*

ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БОС УАҚЫТЫН ТИІМДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ – МАҢЫЗДЫ МІНДЕТ

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДАҒЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

АЛДАШУКИРОВА Зейнеп Дархановна,
N2 Ө.Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі.
Түркістан облысы, Келес ауданы

Қазіргі білім беру жүйесіндегі жаңарулар ең алдымен білім алушының зияткерлік, мәдени, рухани жағынан дамуына мүмкіндік береді. Бастауыш сынып пәндерінде оқу бағдарламасы білім алушыны шынайы ізденіске жетелеп, жан-жақты дамуына, жағдаятты анықтауды талап етеді. Баланы ойлауға, өзін-өзі тұлға ретінде дамуына жағдай жасау, оның шешімін табуға бағыттау, жаңаны іздеуге, жүйелі зерттеуге, талдау жасауға талпыныс беру – ұстаз алдында тұрған міндет. Бастауыш сынып оқушысының тұлғасы, санасының дамуы қатар жүретін кезең мектеп қабырғасының алғашқы қадамынан басталатындықтан, қиын да жауапты іс әрине бастауыш сынып мұғаліміне жүктеледі. Осы орайда оқу үрдісін дамытып яғни білімнің жаңа үлгісін меңгеріп, сан түрлі жаңа әдіс-тәсілдерді, жаңа технологияны сабаққа тиімді пайдалана білу керек деп ойлаймын.

Бастауыш сыныптағы оқу бағдарламасы спираль тәріздес құрылымға негізделгендіктен оқушы игерген дағдысына, зерттеген мәселесіне қайта оралып отырады, ол сыныбы жоғарылаған сайын күрделене түседі. Бұл мәселелер оқушының қызығушылығын арттырып, өз бетінше шешімін табуға және заңдылықтарды зерделеуін қажет етеді, сол арқылы білімін жетілдіруге, белсенді оқуына ұмтылдырады. Сабақты түрлендіру арқылы қазіргі өмірде кең ауқымды дағдыларға көп көңіл бөлінуде, жалпыадамзаттық және мәдени құндылықтарды негізге ала отырып, оқушыларға оқудағы, өмірдегі мәселелерге көңіл бөлуге, шешуге, білімді шығармашылықпен қолдануға, зерттеу жұмыстарын орындауға, өзін өзі бағалауға, топта, жеке жұмыс орындауға негіздейді. Бастауыш сыныптағы сабақтарда оқушының ойлау қабілетін, өз бетімен ізденісін ашуға болатыны аңғарылады. Орыс психологы Лев Выготский сөйлеу мен ойлау өзара тығыз байланысты деп жазған. Сөйлеу үдерісі бізге дүниені тану үшін қолданылатын ойларымызды айту және тұжырымдамаларды дамыту арқылы білім алуымызға көмектеседі. Демек түсінуді дамыту үшін сөйлеу қабілеті өте маңызды. Бұл орайда сабақта «Уақыт шеңбері» тәсілін қолдану өте тиімді деп ойлаймын. Бұл үшін орындықта шеңбер құра отырып, допты келесі оқушыға беріп, уақыт шеңберіндегі құрылымды, ережені сақтай отырып, әр оқушыға өз эмоциясын, қорғауға, лайықты тапсырманы дайындауға мүмкіндік туады. Уақыт шеңберіндегі ең маңызды ереже-талқылауға барлығы түгел қатысуы қажет. Ал бұл өз кезегінде ойлауға, сөйлеуге, пікірлермен санасуына, дәлелдеуге жол ашады. Біз қолданып жүрген жаңа технологиялар оқушының жасына, мүмкіндігіне қарамастан тұлға ретінде қабылдауға жол ашады. Оқыту мақсаты оқушы және мұғалім үшін ортақ болғандықтан бұған қол жеткізуде әрбір мұғалім өзінен бастайды. Яғни білім алушылардың дамуы үшін, достық қарым-қатынас ортаны құруы қажет. Осы орайда сабақта қолданатын «Стоп кадр», «Ойлаудың алты қалпағы», «Тыңдап отырған үштік», «Еркін талқылау», «Жұптасып-ойлан-бөліс» тәсілдері тілдік дағдылармен бірге қарым-қатынастың коммуникативтік тәсілдерін қолдану, топта және жеке жұмыс жасай білуге, өз бетімен дәлелдеуге, идеяларды білдіруге, тыңдау машықтарын дамытуға құрымдалған жаттығулар өз нәтижесін береді. Күнделікті қолданып жүрген «Өкіл» тәсілі белсенді тыңдауға, қауым алдында сөйлеуге, анық баяндауға, тәжірибе алмасуға өте қолайлы. Бұл тәсілде топ тапсырманы орындап болғаннан кейін, әр топтан бір адам «өкіл» ретінде таңдалып, түсіндіріп, жинақтап, басқалардың идеясын анықтау үшін басқа топқа жіберіледі, қайта оралып, өз тобына хабарлайды. Осы тәсіл арқылы менің оқушыларымның ойлау, сөйлеу, зерттеу, дәлелдеу мәдениеті ашылғанын байқадым. Ал оның нәтижесі аудандық бастауыш сыныптар арасындағы жарыстарда топ жарып келетіндігі. Бастауыш сынып оқушысының ойлау, зерттеу қызметін оң мотивациясын қалыптастыру ерекше маңызды болып саналғандықтан заманауи әдіс-тәсілдермен оқыту мен үшін де күнделікті дағды болып қалыптасты. Білім беру үдерісінің нәтижелі болуына, алдымда отырған жиырма оқушының өздігінен ізденуге, меңгерген білім-дағдыларын өмірде қолдана білуге, зейін қойып, зерделей білуге, білім аясын кеңейе беруіне өз үлесімді қосудамын деп нық сеніммен айта аламын.

EDUCATIONAL
SCIENCES
INDEX

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

QAZAQ BiLiMi

7 ЖЫЛ

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ, ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

МЕМЛЕКЕТТІК ТІРКЕУ КУӘЛІГІ №16620-Ж

М. Әуезов атындағы №96 жалпы орта білім беретін мектеп
Шымкент қаласы

100 ӨЗЕКТІ ЖОБАЛАР

№05 (68)
2023

EDUNEWS.KZ – БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ САЛАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТ АГЕНТТІГІНІҢ ҚОЛДАУЫМЕН ШЫҚҚАН ШЫҒАРЫЛЫМ

АЛДАШУКИРОВА ЗЕЙНЕП,
№2 Ө. Жәнібеков атындағы мектеп-гимназиясының
бастауыш сынып мұғалімі
Келес ауданы

ҚАРАТОРҒАЙДЫҢ ҰЯСЫ

Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты	1.2.5.1 мұғалімнің қолдауымен мәтіннің, сюжетті суреттің мазмұны бойынша сұрақ қою, сұраққа жауап беру; 1.4.1.3 бас әріппен жазылатын сөздерді « кісі аттары, жер-су атаулары, жануарларға арнайы қойылған аттар) анықтау.			
Сабақ мақсаты				
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/уақыты	Мұғалімнің әрекеті	Оқушылар әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру Кезеңі 2минут 2минут 4минут	**Психологиялық дайындық. (2мин.)** «Армысың досым, Кел, маған қосыл» әдісі ***Осындай жақсы көңілмен сабағымызды бастайық.*** **Топқа біріктіру:** **«Ұяға қондыру»** әдісі арқылы оқушылар топқа бірігеді. 1-топ: Қарлығаш 2-топ: Қараторғай 3-топ: Самұрық 4-топ: Қыран **Өткен сабақты пысықтау:** **«Баскетбол» әдісі** арқылы оқушылардың білімдерін пысықтау. Баскетбол добын алған оқушы сұрақтарға жауап беріп, допты құрсау ішіне тастайды. 1. Өткен сабақта қандай мәтінмен таныстық? 2. «Қақпашы» мәтіні не туралы? 3. Мәтіннің кейіпкерлерін ата. 4. Қандай спорт түрінен жарыс өтетін болды? 5. Жарысқа кімді таңдады?	***Алақанға салып алақан, Шеңберге бірге тұрайық (қолдарынан ұстайды) Жер шарындай айналып, Әлемге жарық шашайық (айналады) . Қолымызды көтеріп, күннің нұрын алайық (қолдарын көкке созады) Ортамызда күн нұры, Құшаққа оны алайық (құшақтасады)*** ». Оқушылардың көңіл-күйін көтеріп топқа біріктіру Топқа бірігеді Оқушылар өздері таңдаған құстарын алады. Сол құстың ұясына келіп топқа бірігеді. 1. «Қақпашы» мәтінімен таныстық. 2. Футбол ойыны туралы. 3. мәтіннің кейіпкері балалар, Ерік. 4. Футболдан жарыс өтетін болды. 5. Жарысқа Ерікті таңдады.	Мадақтау Жарайсың! Керемет! Тамаша! **Дескриптор:** 1. Сұрақтарға жауап береді. Мадақтау Жарайсың! Керемет! Тамаша! Жақсы!	 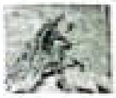

	6. Кім ең үздік қақпашы атанды? 7. Мәтіннің авторы кім? 8. Балалардың қақпашы болуға құштар болуының себебі не?	6. Ерік ең үздік қақпашы атанды. 7. Мәтіннің авторыСәбит Дүйсенбиев. 8. Себебі Еріктің ең мықты қақпашы атануында.	Талпын!	
Жаңа сабақ 3минут 2минут 1минут 6 минут 2минут 4минут	**«Миға шабуыл»** әдісі арқылы жаңа сабақ тақырыбын ашады. -Есік қағылады. Сынып бөлмесіне рұқсат сұрап Тазша бала келеді. -Балалар, мені танисыңдар ма? -Әп, бәрекелді, сендер оқымысты балалар екенсіңдер! Мені бірден танып қойдыңдар. -Мен сендерге тағы бір тапсырмам бар, орындаймыз ба? -Ендеше мына сөздерді оқып шығыңдаршы, неге бұл сөздер үлкен әріппен жазылған, мен түсінбей жатырмын. **Видеоролик көрсету** -Балалар, видеороликтен не көрдіңдер? -Сендерге таныс емес құстар бар ма? Сабақтың тақырыбы: **Бас әріппен жазылатын сөздер.** Сабақтың мақсаты мен дискрипторын таныстыру. **Ережелерді түсіндіремін.** Адамның аты-жөні бас әріппен басталып жазылады: Досан, Әсем, Нұржанұлы. **Тыңдалым.** **Мәтінді оқып беремін.** **Оқылым.** **1-жаттығу. «Моншақ»** әдісі арқылы тізбектеп оқып шығады. **Тапсырма:** **1-топ: Қарлығаш** Мәтіннің мазмұны бойынша сұрақтар құрастырыңдар. **2-топ: Қараторғай** Мәтіндегі негізгі ойды тобыңдар. **3-топ: Самұрық** Мәтіндегі қарамен берілген сөздерге сұрақ қойып, ол сөздердің неліктен бас әріппен жазылғанын түсіндіріңдер. **4-топ: Қыран** Мына пазылдарды құрастырып, шыққан сурет бойынша әңгімелеңдер. **Сергіту сәті «Қамажай»** **2-жаттығу. Сәйкестендіру әдісі.** **Жұптық жұмыс.** Оқушылар жұптарымен бірлесе отырып орындайды. **Жазылым.** **3-жаттығу. Жеке жұмыс.** **Суреттер бойынша жұмыс жасаймыз.** Өлеңді көшіріп жазады. Тақтада жұмыс жүреді.	-Ия танимыз, сіз ертегі ауылдағы тазша баласыз. -Ия орындаймыз. Оқушылардың бәріне адам аттары жазылған сөздерді таратады. -Марат (деп оқиды) -Бұл сөз адамның есімі болғандықтан үлкен әріппен жазылады. Оқушылар видеороликтен көргенін әңгімелейді. Жаңа тақырыпты табады **Тыңдалым.** Оқушылар мәтінді тыңдайды. **Оқылым.** Оқушылар мәтінді тіздектеп оқып шығады. 1-топ: сұрақтар құрастырады. 2-топ: мәтіндегі негізгі ойды табады. 3-топ: Бас әріппен жазылған сөздерге түсінік береді. 4-топ: пазыл құрастырып, әңгімелейді. Билейді оқушылар Оқушылар жұптық жұмыс жасайды. Жұптасып берілген тапсырманы орындайды, қорғайды. **Жазылым.** Суреттер бойынша сөйлейді. Видеороликті көреді. Тақтаға жазу жазады. Дәптермен жұмыс жасайды. **Сұрақтар:** 1. Бүгін қандай мәтінмен таныстық?	**Дескрип тор:** 1. Бас әріппен басталып жазылатын сөздер туралы біледі. **Дескрип тор:** 1. Тізбектеп оқиды. 2. сұрақтар құрастырады 3. Негізгі ойды табады. 4. Бас әріппен жазылған сөздерді табады, Жазылу себебін түсіндіреді. 5. Пазылдарды құрастырып, суреттерді сөйлетеді. Дескриптор: 1. Суреттерді сәйкестенді реді. 2. Әр құстың ұясын сипаттап айтады. **Дескриптор:** 1. Сурет бойынша әңгімелейді. 2. Өлеңді көшіріп жазады. 3. Бас әріппен жазылған сөздерді табады, анықтама береді.